

Kackajom sie fajery

11 sierpnia 2007r

No, toż ciurliko sie po maluśku tyn nojgryfnijyszy latowy miesionc, niy za tela gorki, i niy za tela dyscowy chocia, podle jednyj polskij powiarki to już:

„Od Hanki zimne wieczory i ranki!”

No ale, trza by sam dzisioj położprawiać deczko ło tym, iże dyć żysz bydymy mieli chnet szykowny, tuplowany fajer we strzoda, piytnostego siyrpnia.

Piytnostego siyrpiynia. Juzaś pewnikiym bydzie we ta strzoda srogo parada we Warszawie? My to momy radzi parady. Jezderkusie! Jak nom ci to wylazuje! Jakisik łochyntol sprzezywoł mie kiejzik bez tyn diosecki „internyt” skuli tego, co jo rozcasu spominoł, iż kiej sam u nos we naszym Chorzowie we tego „WEDLA” lebo 22 lipca – niy miarkuja już terozki jak to richtik idzie – ludzie bawiyli sie gryfnie i festelnie bez ta cołko noc we tym naszym chorzowskim, panazyntkowski Parku Kultury i Wypoczynku. Zawodzało ci to jakimsik mōndrokōm – niy znōm eli to tyn „Wedel” abo tyn 22 lipnia – i kielanoście lot tymu (we 1989 roku) przewekslowali te śwynto na blank inksze, i beztoż momy terozki sroge śwynto, srogi fajer we tego piytnostego siyrpiynia. I co? Ano nic, bo tyż jes gryfnie. I coby boło jesce szpasownij, jedne fajrujōm te „Śwynto Wojska Polskiego” a inksze juzaś ze srogōm paradōm, śwynto „Wniebowziynia Nojśwyntszyj Maryji Panny”, znacy „Matki Boskij Zielnyj”.

A we Warszawie i jesce kajniykaj srogie parady. Nasze wojoki wysztafirowane choby ficywyrti na Wielkanoc. Do tego jesce te szwarne wojoki na koniach (czamu łonych niy posywajōm do tego Iraku abo Afganistanu?). Gryfne, richtik gryfne. Coby zrychtować do porzōndku takigo kawaleristy, dragonera, potrza na to bezmać jakiesik cołkich piyńc lot, cołkich piyńc lot ! Na poborowego – to styknie dziewiynć miesiynicy (a można i mynij terozki?). Na łostatek na tym placu Jōzefa Piłsudskiego pokazować pewnikiym juzaś latoś bydōm paradno eksycyrka, znacy musztra. Grać można jim bydōm tako gryfno muzyka ze filmu „Stawka większa niż życie” abo cosik podanego. I te boroki-wojoki maszyrować bydōm, maszyrować choby bali i srogo ulicha boła... A juzaś we Osowie neści tyż juzaś bydōm markirować ta srogo haja, kiero wszyjskie wiedzōm jako „cud na Wisłōm”. Tyż gryfnie tela, co mie już pora lot tymu do zadku fest znerwowoł jedyn taki „żurnalista”, kiery pedzioł boł (suchejcie, bo niy zawdy sie telo gupota do chycić!), iże: „Patriotyzm wyraża się w urządzaniu takich właśnie uroczystości”. A mie zawdy we szuli godali blank co inkszego ło tym patrijotyźmie. No ale, jo już jes stary knaker i można mi sie cosik we tym filipie pometlało ?

Za to Śwynto Wojska Polskiego. Ludzie jak my na isto poradzimy fajrować, i bajstłować roztomajte parady. Cy ftośik porachowoł wiela tam we Warszawie, przy tym grobie niyświadōmygo wojoka wiyńcōw i inkszyj ziylyniny pokładōm? Wiela szczewikōw wojoki przy tym maszyrowaniy stargajōm, zdeptajōm ? Jakech we łōńskiego roku uwidzioł tych naszych sztramskich, szykownych wojokōw na tych koniach (gynał mi sztimujōm do tych starych pancrōw, kiere

nom Miyemce gyszynkli, i ze kierych te downiyjsze ministry Flip i Flap, znacy Szmajdziński i Zemke radowali sie choby jim fto do kabzy nasmarkoł) i ta galantno, sztramsko, paradno dorfkapela, te dmuchoce we tych augustowatych, farbistych mundurach, tocz zarozki napocznoł wiskać:

„Do bytońskich strzelców wojsko zaciongajom, wojsko zaciongajom...”

I tu ci mie moja Elza praskła kwyrlokiym bez plyco i wrzeskła:

– A cicho bydziesz ty łożyroku diosecki! Kajs sie dzisioj tak naproł, co jo blank nic niy wywoniała? Jesce cie zawrzom kajsik do heresztu, jak to już było we tym łożymdziesionym piyrszym roku kiejsce to ze braciokym trzecio wojna światowo łożfechtowali.

A Świekra, kiero sie bez piyrzo wojna upłoncla, a „cud na Wisłom” i drugo wojna jakosik szczimała, napoczła drabko kofry pakować, syjmować ze ścianow świnyte łożbrozki, schroniać strzybny bysztek, kafyjerwis, talyrze, szolki, glaski, garce i tygliki, i do miecha ze praniym ładować. I jamrowała ci, wajała, ślimtała :

– Jo miarkowała, jo miarkowała, a i Ojgyn mi pokazowoł, co jejigo jedyn kamrat ciyngiym łoż jakimsik „antychryście”, dzioble i heksie bez tyn diosecki „internyt” szkryfloł, iże to musi być jakisik koniec świata, lebo co !

– E, tam zarozki koniec świata; a ty tyż niy bamońć – godom do staryj – bo jo dziepiyro pojnda do Pyjtra na piwo i seta, i chociach jo przy wojokach niy boł, ale gynał miarkuja jak sie przinolezi fajrować we take sroge świnyto.

No i gryfnie tela, co sporszymu dziołowi naszych Polokow te spominanie durch i jedyn ciyngiym tego „cudu” nad Wisłom wisi jak kilo kitu na zicherce. To ci jesce ino rajcuje tych wszyjskich na wyrchu, bo mogom sie pokozac we tyj telewizyjji na tych szumnych paradach. Chocia, to można tyż tak do łożatka, do cna niy jes prawda. Te, co jesce bakajom kajsik we urzyndach, we werkach abo na grubach bydom mieli – jak gynał pomedikujom – juzaś cołki tydziyń fraj. Łońskie lata, ja łożskie lata (pisza tak cy sie to jedynemu istnymu zdo, abo i niy, bo tak pisoł i tak na isto rzondzioł kieladziesiont lot tymu nazod nasz Karlik z Kocyndra, Stanisław Ligoń, kierego jo mom we srogij zocy), jakech jesce tyż we werku bakoł, to tela my frajnych dni na isto niy mieli. No ale, terozki już som blank inksze czasy i wszyjsko sie bezmac na lepszyjsze weksluje a można tak sie ino niyftorym zdowo, bo dło mie to sie ino wszyjsko przełonacuje ze papucia na łać. I tela, a łożejrzymy co bydzie, i jak to bydzie za styry dni.

Spomniolech sam skorzij, co ci tego piytnostego jes tuplowane świnyto. Te druge juzaś, dło niyftorych moc ważniysze, to jes świnyto Wniebowziyńcio Nojswiyntszyj Mariji Panny fajrowane bez kościoły wschodnie już łoż V wyka pod mianym „koimesis” (zaśniyńcie) Nojswiyntszyj Mariji Panny. I dziepiyro łoż VII wyka, kie łożtało już przijmniynte we Rzymie, Wniybowziyńcie zajyno plac Zaśniyńcio. Te świnyto tyż było roztomajce mianowane: u nos skorzij, a i kajniykaj do terazka, mianowali je Świnyntym Matki Boskij Zielnyj a juzaś we Czechach Świnyntym Matki Boskij Korzynnyj. Mocka ludzi łoż tym świnyńcie pisało bez te kielanoście wykow, artychy-malyrze juzaś malowali roztomajce

landszafty i to niy ino we kościołach. My ze moj_om babeczko_m Elzo_m niy poradziyli łoderwać sie, łodchlastno_ć sie łod jednego gryfnego, szumnego landszaftu, takigo mał_onku na kierym bo_ło te Wniybowziyńcie NMP. Bo_ł ci to mał_onek Pietro Perugino we takim muzyjo_m Galleria degli Uffizi we Florencji. A mie sie juzaś terozki przy tyj przileżitości spomniały gryfne sztrofki Wandy Bobrowskiej, kierech bo_ł kiejsik wysznupoł we tym internycie:

„Czy pamiętasz te ranki
gdy tłum ludzi bosych
przemierzał do kościoła
ścieżki, drogi i szosy.
Para bućków w ręce
i chusteczka na włosach.
Flokse barwne w bukietach
zboża w dojrzałych kłosach.
Na Matkę Boską Zielną
na odpust w Gudogaju

szło się rankiem z innymi
według dawnego zwyczaju.
Dzieci z wiosek, zaścianków
Wawerian czy Burbiszek
szły do kościoła i gwarem
maciły letnią ciszę.
Szły kobiety, szli starcy
któżby ich tam policzył
a bryczką uroczyście
nadeżdżał pan leśniczy ...”

Sam u nos na Śl_onsku, we Polsce i we inkszych d_omowinach uwożo sie Matka Bosko Wniybowziynto jako patronka ziymi i jeji wszyjskich flanc_ow. Wtynczos tyż skłodo sie łofiary ze wszyjskiego, co bo_ło wyroszczo_{ne} ze ziymi. Skłodo sie tyż nał_oczos łofiary ze p_łod_ow tyj ziymi: ziyliny, gymizy i kwiotki, a kajniykaj kapel_onki błogosławio_m sztrałby kwiotko_w. Wszyjskie wierzyli co te sztrałby maj_om fest magiczne i medikamyntne siyły. Te sztrałby, te kiczolki kwiotko_w roztomajcie bele kaj mianowali : ziyła, r_ownio_nki, kympki, łograbki, pr_ondki lebo pr_ontki łograbkowe. Mocka bo_ło tyż roztomajtych przywyko_w jeżli rozłajzi sie ło te wszyjskie ziyła tachane do pokropku. We jednych dziydzinach byli to (a niy wszyjskie miarkuja i poradza mianować po naszymu) take niki_e: włoski Przenojświyntszyj Paniynki znacy „traganek szerokolistny”, dzw_onki Matki Boskiej znacy świyntojo_ńske ziyłe, łobieżyświat (napoczyno kwiśc gelbowo), trojeść, żabi skrzyki, boży drzewko, bożo krew, rotyć, psio ruta, lubczyk znacy magiflanca, lyska ze łorzechym, reż, pakopie, macierduszka, lyn i fefermincka. Podle staropolskiego juzaś zwyku to kożdymu umarlokowi do truły pod gowa wstyrkaj_om żdziebko tego poświynco_nygo. Juzaś kajś indzij to dziolchy krom ziyło polnygo (zawdy śniym do kupy bo_ła bylica), dowali tyż do pokropku lyn, proso, reż, orkisz, jynczmiyń i łowies, i to zawdy nojgryfnijysze kł_osko. Ziorka ze tego łobiyli suło sie niyskorzij na pole, kiejszło sie sioć. A juzaś, kiejszło już ze kościoła nazod do d_om łostawiali te sztrałby, te ziyło pojstrz_od zasio_nego kaj mieli szczyśnie geldować przy żniwowaniu, a po poruch dniach zebiyrali to do d_om, smyndziyli pol_onym ziyłym izby i cołkie łobyjńcie i wstyrkali to tam ,kaj zawdy bo_ło na widoku i dowalo uważowanie, co siyła tych sztrałbo_w bydzie f_ondować.

Skorzij tego świynta Wniebowziyńcio Przenojświyntszyj Paniynki wszyjskie dziolchy, frele, myjdle rychtowali ze łostanich kł_osko_w zerznyi_ontych na zogo_nie srogie krance kiere sie mianowali „brogi”. Gryfnie tyż niyftorzi po roztomajtych

dziydzinach mianowali te łostatnie kłoska, te przigorści zesiykanych na zogonie łobiyli. Joch usłyszoł we downiyszych leciech take ci tam miana: podpolymka, fonka, diod, stary, bynkart, baba, broda, pympek, koza lebo beks. Niy wszyjsko poradza zmiarkować, pochytać ale, mi sie to festelnie zdo, mom to rod, bo jesce i żniwówkowe zabawy tyż mieli blank te same miana. I wiycie, zawdy ci take maluśkie wańtuchy roztomajtych polnych kwiotkow i ziyło (bylicy, merty, rozmaryjonu, kamelkow, hyzopu, dziywanny, maku, świyntojońskigo ziyło takigo krasikonu, fefermicnki lebo lebiodka i dziyngielu, mieli swoji znaczyni, geldowali we cołkim żywobyciu ludzi. Při koždyj przileżitości plytli i dowali do pokropku sztrałby i wionuszki. Zawdy byli wszandy tam, kaj trza było sie tropić, starać ło zaświaty, ło gryfny urodzoy abo ło darzyni we zdrowiu i we łobyjńsiu. Mogbych sam mocka ło tych wszyjskich ziyłach berać tela, co to ani plac, ani czas na to. Styknie, co spomna sam jesce ło mercie (ta merta to przeca wszyjskie samtyjsze ludzie pewnikiy miarkujom i cichtujom chnet we koždyj chałupie). Merta, to znaczyło dziywictwo, modość, płodność i mocka szczyńsio we żywobyciu, ale tyż i śmiyrć. I jakech to wyczytoł kajsik we ksionżce, iże ta merta dowali starożytnie Greki i Rzymiany takij bogini Afrodycie (Wenus). Juzaś świynty Hiyronim zważowoł na isto, iże merta jes srogim zimbołym, bo wonio nikiiej Krystus (jak Krystus moge woniać, to tego jo już niy poradza spokopić?) a juzaś ikszy świynty, świynty Grzegorz prawioł, co ta merta jes zimbołym cnoty, wstrzymiynżliwości i zmiyrności cowieka. Naszo juzaś ruta, to tyż ziyle festelnie łobrzyndowe, całbrowane i kuriyrowne, iże jes to – jak godajom mondroki – „wszechlek” i jes ci tyż takim „amulety” na wszyjskie łoszkliwe całbrowanie. Boła tyż powiadaczka, iże „dziółcha rutka sieje”, co tela znaczoło, iże łona sie niy wydowo i bydzie samotno, tako staro panna. Boł i jes jesce dziurawiec, znacy świyntojońskie ziyle (lebo dzwonki Jona Krzciciela), kiery do dzisioj jesce jes medikamyntym na wszyjskie chorobka. Skuli tego świynta ludzie wypokopiyli mocka jesce inkszych powiadaczek skuplowanych jesce ku tymu ze żniwowaniym. Choby ino take:

„We Matki Boskij Ziylnyj, koždy łajzi ciylny”,
 „Na Niybowziyńcie fajrant mo i życie”.

Boł toż dziyń Matki Boskij Ziylnyj dniym srogich dziynczynnych pońci. Porzond tyż ludzie pońtowali do Czynstochoy i do Kalwatyji Zebrzydowskij. Ale boł tyż ci jedyn na isto gryfny zwyk. Za starego piyrwyj, kiej sie ludzie rychtowali do fajrowanio tyj Matki Boskij Ziylnyj to przodzij, we świyntygo Wawrzyńca (dziesiontego siyrpnia) szli do kościoła pokropić masło i miód, kiere sie niyskorziz dowalo po maluśkij leżce na skosztonek wszyjskim familijantom i godało sie při tym tupłym :

„Bez gront świyntygo ciyrpiyntnika,
 Uwachuj Ponboczku piscoły łod szkłodnika.”

A po tych wszyjskich kościylnych paradach byli szykowne żniwówki. Ludzie zbiyrali sie při stołach we łogrodzie, a na klepisku we szłopcju sie tańcowało, bo to przeca klapowało do takij sztrofki Wespazjana Kochowskiego:

„Panie! Za to dziękować Ci trzeba,
żeś gębie dał dostatek chleba.”

I coby zbajstlować jakisik gryfny fajrant ło tym na isto szykownym świyńcie, ło tym Wniebowziyńciu Przenojświyntszyj Paniynki rzykna sam jesce takie szumne, galantne sztrofki Wacława Rolicz-Liedera, kiery już na łostatek dziewiynnostego wiyka pisoł bół:

„Kwiaty z pól okolicznych uszczknięte i zioła,
Przenajmilsze ofiary pracowitej wioski
Przyniosły swe zapachy do wnętrza kościoła,
Przyniosły przed oblicze dobre Matki Boskiej
W górze jako głos starczy, organ przepowiada,
W dole z piersi ludu płynie pieśń kościelna,
U stóp Twych, jasna Pani, wieś swe dary składa,
O pól rządczyni mądra, o królowo zielna.
Przed ołtarzem ksiądz szepce łacińskie wyrazy,
Woń kwiatów coraz żywiej nad głowy się wznasza:
Ochroniaj nas od klęski, chorób i zarazy,
Królowo ziół przedziwna, pól rządczyni nasza !”

No, tochmy deczko pofajrowali, chocia ino we godce a terozki spomniół mi sie jedyn szpasowny fal:

Jednymu istnymu (niy wyzdradza komu) po gyburstaku ło szaroku we palicy chrompi jak sto dioskow, lynzyk mo choby staro fuzekla, we gymbie jak we starym tryjtku abo inkszych chyrpciach a brand ci mo, iże pewnikiym poradziół by cołki kibel kiszki wysłępać. A jesce ci sie lynko, mo bobki szpryngnońć sie ze przykola a i we palicy mu sie szelonto choby fyrtoł na jakimsik gibkim karasolu. Łoroz wlazuje do izby jejigo baba i łod proga rzondzi:

– Uwarzić ci mlyka abo kafyju coby cie to na szłapy postawióło?

....

– Słyszysz Ojgyn ? Co ci mom narychtować? – jesce roz pyto sie go babeczka.

– ... Hmm, ło sto pieronow pikulikow! Terozki dziepiyro jezech w doma, zech sie skapnoł, iże mie mianujom ... Ojgyn.

Ludzie! To na isto mogło sie mie tyż przitrefić łosobliwie, co jo miół wczorej gyburstak. Ale tak lichu jesce symnom niy bóło. A, iże jo już dosik downo niy bojcoł ło gorzole, to terozki ino jesce jedyn fal (możno i richticzny, można sie kierzmuś snadno przitrefiół):

Prziszół ci kiejsik mody karlus, fyrniok do prziszłygo świekra i przismycoł ze sia gryfno flaszecka gorzoły. Postawiół jom stoł i ...

– Suchej ino mlycoku – godo do niygo prziszły świgerfater – przykwancołes sie sam do mie do dom, piyrszy roz es mie uwidziół i zarozkiś przitargoł sam ze sia gorzołecka, cołko halba.

Karlus sie cerwiony zrobiół na fresie i już kciół zebrać ta flaszka ze stoła ...

– No, to piyknie dziynkuja synek!!!

Godolech sam tyż skorzij ło wojokach, to mi tu gynał łoła tako gyszichta (a to można ino wic) :

Przijechoł ci bół kiejsik jedyn pampoń do Warszawy. Wandruje ci łon tak po tym naszym nojistniyjszym miyście, szwyndro sie aże doszoł do jakisik srogij masztalni. Pewnikiym do tyj, kaj cichtujom te konie dło tych naszych paradnych wojoków. Wlazuje rajn i zazyro, filuje na te szykowne konie. Łoroz wparzoł do tyj masztalni jakisik oficyjer i łod dźwyrzy łożdziyro sie choby go fto ze skory łożdziyroł:

– Sam niy niy zyjńdzie żodnyemu wlazować. Niy miarkujecie chopie tego? Niy miarkujecie, co to jes masztalnia oficyjersko ?

– Przebocóm łoni – łożpedzioł moreśnie tyn pampoń i symnoł hut ze palicy. – Joch ino medikowoł, co to jes końsko masztalnia !!!

I jesce deczko ło starych wojokach bo mi sie spomniała tako łożprowka mojigo starzika, kiery jesce za staryj polski bół przy dragonach (chocia, to na isto i dzisioj, przy tych końskich wojokach, moge sie tyż przitrefić).

We jakisik dobryj asiście jedziny tam oficyjer paradzioł sie, asioł cym to łon tyż niy jes i jake ci mo zamiyłowanie do wojoków.

– Jo – pado tyn oficyjer – toch sie już ze bardom (ze szblom) upłoncnoł !!!

– Cego ? Ze bardom? – rzondzi jakisik miglanc, szprymok. – Pierona, to jo bych niy kcioł być waszom mamulkom ani hyjbamom przy waszym upłoncinińciu!

I to by można bóło na tela, bo jak godoł jedyn srogi mondrok, że i:

„szajspapior mo swój szlus ... nogle”.

A beroł dzisioj, łożprawioł ło tuplowanych swiyntach

Ojgyn z Pnioków